

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Верховного Суду

про застосування правила тлумачення договору *contra proferentem* (слова договору тлумачаться проти того, хто їх написав)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
з 2018 року до 31 січня 2025 року

ЗМІСТ

I. Загальне розуміння правила тлумачення договору contra proferentem.....	5
1.1. Щодо тлумачення неясних умов договору за правилом contra proferentem	5
1.2. Правило contra proferentem не застосовується за наявності різних примірників договору	6
1.3. Про сторону договору, на користь якої має здійснюватися тлумачення умов договору в разі їх неясності.....	7
1.4. Щодо тлумачення умов договору з урахуванням формулювань, структурного розміщення положень та їх співвідношення з іншими умовами про відповідальність	10
1.5. Про незастосовність правила тлумачення contra proferentem до статуту товариства.....	12
Розділ II. Застосування правила contra proferentem до окремих договорів.....	13
1. Договір купівлі-продажу.....	13
1.1. Щодо розірвання договору у випадку порушення договірної умови, що сформульована без достатньої ясності.....	13
1.2. Щодо тлумачення строку укладення основного договору, передбаченого в попередньому договорі.....	14
2. Договір поставки	16
2.1. Про обчислення строку поставки за договором з багатоетапною процедурою	16
2.2. Щодо належного доказу форс-мажорних обставин за неоднозначного формулювання цих обставин у договорі	17
2.3. Про тлумачення суперечливих умов договору щодо ціни електроенергії	18
3. Договір найму (оренди).....	19
3.1. Про правила зміни умов та тлумачення договору	19
3.2. Щодо тлумачення умов договору оренди на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору	20

4. Договір підряду.....	22
4.2. Щодо тлумачення неясних умов договору стосовно умов грошових зобов'язань.....	23
5. Договір про надання послуг	24
5.1. Щодо оплати послуг за договором та правила contra proferentem	24
6. Договір перевезення	26
6.1. Щодо належності сертифіката регіональної ТПП як доказу форс-мажорних обставин за неоднозначності умови договору.....	26
7. Договір страхування.....	27
7.1. Про критерії визначення повної конструктивної загибелі транспортного засобу та застосування правила contra proferentem.....	27
8. Договір позики.....	28
8.1. Щодо визначення розміру пені за договором позики з двозначним формулюванням відповідної умови.....	28
9. Кредитний договір.....	29
9.1. Щодо тлумачення умов договору банківського рахунку та захисту прав споживачів банківських послуг.....	29
9.2. Щодо тлумачення умов кредитного договору за неясності формулювань	31
9.3. Про визначення моменту припинення дії кредитного договору за наявності декількох умов про дострокове повернення кредиту.....	32
10. Договір поруки.....	34
10.1. Про перехід прав кредитора до поручителя після виконання забезпеченого порукою зобов'язання.....	34
11. Договір транспортування природного газу	35
11.1. Щодо тлумачення неузгоджених умов договору транспортування природного газу та стягнення заборгованості за послуги балансування.....	35

Перелік скорочень

АТ	Акціонерне товариство
ВС	Верховний Суд
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ДП	Державне підприємство
КЦС ВС	Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України
ЦК України	Цивільний кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ГК	Господарський кодекс України
КЗпП України	Кодекс законів про працю України
Кодекс газорозподільних систем	Кодекс ГРС
КМУ	Кабінет Міністрів України
МКАС при ТПП України	Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України
ОДА	Обласна державна адміністрація
ОП КЦС	Об'єднана палата Касаційного цивільного суду
ПАТ	Публічне акціонерне товариство
ПрАТ	Приватне акціонерне товариство
ПП	Приватне підприємство
СК	Страхова компанія
СТОВ	Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ФГ	Фермерське господарство
ФОП	Фізична особа-підприємець

I. Загальне розуміння правила тлумачення договору *contra proferentem*

1.1. Щодо тлумачення неясних умов договору за правилом *contra proferentem*

Contra proferentem (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав). Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. При цьому це правило застосовується не тільки в тому випадку, коли сторона самостійно розробила відповідну умову, але й тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою

ПрАТ «ФФ «Дарниця» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_5 про стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу квартири з урахуванням 3 % річних, нарахованих відповідно до ст. 625 ЦК України, оскільки відповідач не виконала умови щодо повної оплати вартості спірного майна.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи своє рішення доведенистю заявлених вимог.

Апеляційний суд не погодився з висновками місцевого суду, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, зазначив про те, що відповідач повністю сплатила вартість квартири, що підтверджено належними доказами. Договір не містить посилань на обов'язок позивача здійснювати платежі за курсом іноземної валюти на день платежу.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновком апеляційного суду зазначивши про таке.

Відповідно до ч. 1 ст. 637 ЦК України тлумачення умов договору здійснюється відповідно до ст. 213 ЦК України. у частинах 3 та 4 ст. 213 ЦК України визначено загальні способи, що застосовуються при тлумаченні, які втілюються в трьох рівнях тлумачення.

Перший рівень тлумачення здійснюють за допомогою однакових для всього змісту правочину значень слів і понять, а також загальноприйнятих у відповідній сфері відносин значень термінів.

Другим рівнем тлумачення (у разі якщо за першого підходу не вдалося витлумачити зміст правочину) є порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, а також з намірами сторін, які вони виражали при вчиненні правочину, а також з чого вони виходили при його виконанні.

Третім рівнем тлумачення (при без результативності перших двох) є врахування: а) мети правочину, б) змісту попередніх переговорів, в) усталеної практики відносин між сторонами (якщо сторони перебували раніш

в правовідносинах між собою), г) звичаїв ділового обороту; г) подальшої поведінки сторін; д) тексту типового договору; е) інших обставин, що мають істотне значення.

Отже, тлумаченню підлягає зміст правочину або його частини за правилами, встановленими статтею 213 ЦК України.

Аналіз змісту договору купівлі-продажу свідчить, що правила, встановлені у ст. 213 ЦК України, не дозволяють визначити зміст умови договору щодо порядку проведення розрахунку, тому потрібно застосовувати тлумачення *contra proferentem*.

Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які «не були індивідуально узгоджені», але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір «під переважним впливом однієї зі сторін».

У цій справі при з'ясуванні порядку проведення розрахунків за договором купівлі-продажу слід зробити висновок, що пункти 4, 5 договору купівлі-продажу передбачають визначення суми, що підлягає сплаті, з урахуванням умовних одиниць за курсом Національного банку України саме на день укладання договору купівлі-продажу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 квітня 2018 року у справі 753/11000/14-ц (провадження № 61-11сво17) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73500675>.

1.2. Правило *contra proferentem* не застосовується за наявності різних примірників договору

Правило *contra proferentem* застосовується за наявності існування двох різних тлумачень умов (чи умови) договору, а не відмінних редакцій певних умов (чи умови) договору

Позивачі звернулися з позовом до СФГ «Дон», третя особа – Головне управління Держгеокадастру у Харківській області, про визнання недійсними договорів оренди землі, скасування записів про державну реєстрацію.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, в задоволенні позову відмовив, мотивуючи рішення тим, що позивачі не довели підроблення відповідачем договорів оренди землі та відсутність волевиявлення ОСОБА_5 на їх укладення.

Верховний Суд погодився з відсутністю правових підстав для задоволення позову про визнання недійсними оспорюваних договорів оренди, оскільки відсутні підстави для визнання їх недійсності, проте вказав, що позовна вимога про скасування запису є похідною і оскільки відсутні

підстави для задоволення позовних вимог про визнання недійсними оспорюваних договорів оренди, тому в її задоволенні слід відмовити саме, тому ВС змінив судові рішення в їх мотивувальних частинах.

ВС зазначив, що *contra proferentem* має застосовуватися у разі, якщо є два різні тлумачення умови (чи умов) договору, а не дві відмінні редакції певної умови (умов) договору з врахуванням того, що:

contra proferentem має на меті поставити сторону, яка припустила двозначність, в не вигідне становище, оскільки саме вона допустила таку двозначність;

contra proferentem спрямований на охорону обґрунтованих очікувань сторони, яка не мала вибору при укладенні договору (у тому числі при виборі мови і формулювань);

contra proferentem застосовується у тому випадку, коли очевидно, що лише одна сторона брала участь в процесі вибору відповідних формулювань чи формулюванні тих або інших умов в договорі, чи навіть складала проект усього договору, або навіть тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою;

у разі неясності умов договору тлумачення таких умов договору повинно здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови. Поки не доведено інше, презюмується, що такою стороною була особа, яка є професіоналом у відповідній сфері, що вимагає спеціальних знань.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 травня 2022 року у справі № 613/1436/17 (провадження № 61-17583св20) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104443483>.

1.3. Про сторону договору, на користь якої має здійснюватися тлумачення умов договору в разі їх неясності

У разі неясності умов договору тлумачення таких умов повинно здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови. Поки не доведено інше, презюмується, що такою стороною була особа, яка є професіоналом у відповідній сфері, що вимагає спеціальних знань

ПрАТ «ФФ «Дарниця» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу спірної квартири з урахуванням 3 % річних, нарахованих відповідно до ст. 625 ЦК України, посилаючись на те, що між сторонами було укладено договір купівлі-продажу квартири, оплату за яким відповідачі здійснили не у повному обсязі,

оскільки вартість квартири мала бути визначена за офіційним курсом національної валюти до долара США, встановленим Національним банком України на день платежу, а не на день укладення договору.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що при укладенні договору купівлі-продажу сторони визначили еквівалент національної грошової одиниці в іноземній валюті (умовна одиниця) та мали на увазі долар США. Тому з відповідача належить стягнути суму заборгованості у гривнях, визначену за офіційним курсом до долара США на день платежу.

Апеляційний суд не погодився з висновками місцевого суду, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позовних вимог відмовив, зазначив про те, що на момент укладення договору норма, яка б передбачала обов'язковість розрахунку у гривнях за курсом іноземної валюти, була відсутня. Доказів взаємного наміру сторін здійснювати оплату за курсом долара США матеріали справи не містять, а сам договір цього не передбачає. Тому колегія суддів апеляційного суду застосувала правило *contra proferentem*.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновком апеляційного суду, зазначивши про таке.

За змістом частин 1, 2 ст. 533 ЦК України грошове зобов'язання має бути виконане в гривнях. Якщо в зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Валюта боргу – це грошові одиниці, в яких обчислена сума зобов'язання (що дозволяє визначити його ціннісне значення). Під валютою платежу розуміють грошові знаки, які є засобом погашення грошового зобов'язання і в яких повинне здійснюватися його фактичне виконання. Якщо у договорі передбачено інший порядок визначення валютного застереження, то суду при вирішенні спору із застосуванням правил тлумачення правочину необхідно з'ясувати сутність такого визначення.

Тлумачення правочину – це з'ясування змісту дійсного одностороннього правочину чи договору (двостороннього або багатостороннього правочину), з тексту якого неможливо встановити справжню волю сторони (сторін). з урахуванням правила тлумачення *favor contractus* (тлумачення договору на користь дійсності) сумніви щодо дійсності, чинності та виконаності договору (правочину) повинні тлумачитися судом на користь його дійсності, чинності та виконаності.

Якщо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, передбачених у частинах 3 та 4 ст. 213 ЦК України, неможливо встановити порядок проведення розрахунків між сторонами, необхідно застосовувати тлумачення *contra proferentem* (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra*

proferentem – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав). Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. у разі неясності умов договору тлумачення умов договору повинно здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови. Поки не доведено інше, презюмується, що такою стороною була особа, яка є професіоналом у відповідній сфері, що вимагає спеціальних знань.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 грудня 2022 року у справі № 753/8945/19 (провадження № 61-8829сво21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108335754>.

Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови, навіть тоді, коли вона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою. Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які не були індивідуально узгоджені, але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір під переважним впливом однієї зі сторін

ТОВ «Південний регіон» звернулося до суду з позовом до ПАТ «Київський завод шампанських вин «Столичний» про стягнення боргу, інфляційних втрат, 3 % річних та пені, мотивуючи його невиконанням відповідачем зобов'язань з оплати товару, отриманого від позивача за договором поставки.

Рішенням суду першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, позов задоволено. Судові рішення мотивовані тим, що факт поставки товару за вказаним договором підтверджується видатковими накладними, товарно-транспортними накладними та не заперечується відповідачем.

При цьому умовами п. 2.1 договору передбачено проведення покупцем (відповідачем) оплати кожної отриманої партії товару через 30 календарних днів від дати поставки партії товару, згідно з затвердженим сторонами графіком.

Оскільки відповідний графік оплати товару сторони не погодили, то строк оплати товару настав через 30 календарних днів після дати поставки, що узгоджується з вимогами статей 530, 692 ЦК України.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначивши, що у даному випадку причиною виникнення між сторонами спору з приводу виконання договору поставки є різне тлумачення його сторонами пункту 2.1 договору стосовно порядку розрахунків за поставлений товар.

Contra proferentem (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав). Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. Це правило застосовується не тільки в тому випадку, коли сторона самотійно розробила відповідну умову, але

й тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою. Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які не були індивідуально узгоджені, але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір під переважним впливом однієї зі сторін.

У цій справі сторони не заперечували, що п. 2.1 було включено до договору поставки саме в редакції відповідача, який з огляду на правило *contra proferentem* і повинен нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови.

З'ясовуючи порядок проведення розрахунків за договором поставки суди зробили правильні висновки, що у змісті п. 2.1 договору передбачено виникнення у відповідача (покупця) обов'язку з оплати товару після спливу тридцяти календарних днів після дати поставки, оскільки іншого, тобто відповідного графіка оплати товару, сторони не затверджували. Зазначене узгоджується з приписами ч. 1 ст. 530 та ч. 1 ст. 692 ЦК України, якими встановлено обов'язок покупця щодо оплати товару або в момент його прийняття, або у строк, встановлений договором.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 травня 2018 року у справі № 910/16011/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73761508>.

1.4. Щодо тлумачення умов договору з урахуванням формулювань, структурного розміщення положень та їх співвідношення з іншими умовами про відповідальність

При вирішенні спорів щодо нарахування процентів після закінчення строку кредитування необхідно тлумачити умови договору з урахуванням формулювань, структурного розміщення положень та їх співвідношення з іншими умовами про відповідальність. у разі неоднозначного тлумачення застосовується правило *contra proferentem*, згідно з яким умови договору тлумачаться проти сторони, яка їх сформулювала

АТ «Сбербанк» звернулось до суду в межах справи про банкрутство ПрАТ «Азовелектросталь» із заявою про визнання грошових вимог до боржника, які ґрунтуються на положеннях договорів про відкриття кредитної лінії.

АТ «Укрексімбанк» звернулось до суду в межах справи про банкрутство ПрАТ «Азовелектросталь» із заявою про визнання грошових вимог до боржника, які ґрунтуються на положеннях кредитних договорів.

Суд першої інстанції визнав кредитором ПрАТ «Азовелектросталь», зокрема, АТ «Сбербанк» та АТ «Укрексімбанк», зазначивши, що в кредитних договорах між АТ «Сбербанк» і боржником передбачено нарахування процентів

не лише в межах строку кредитування, а й після його спливу – до моменту повного фактичного повернення кредиту, зокрема у випадку дострокової вимоги банку.

Грошові вимоги АТ «Укрексімбанк» підтверджено, однак вимоги на суму 573 462 235,36 грн суд визнав такими, що не підлягають задоволенню, оскільки вони безпідставно нараховані. Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» встановлює мораторій на нарахування пені та штрафів за кредитними зобов'язаннями для суб'єктів, що діють на території проведення АТО. Враховуючи, що виробничі потужності боржника розташовані в м. Маріуполь, яке розміщено в зоні АТО, нарахування зазначених сум є неправомірним.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції щодо визнання вимог АТ «Сбербанк» на 3 213 642 017,92 грн та АТ «Укрексімбанк» на 5 298 129 240,93 грн, скасував ухвалу в цій частині та визнав: вимоги АТ «Сбербанк» на 2 921 245 282,39 грн, з яких 159 108 060,31 грн – забезпечені заставою, 2 762 134 022,08 грн – вимоги четвертої черги, 3 200,00 грн – першої черги; вимоги АТ «Укрексімбанк» на 4 773 434 890,06 грн, з яких 614 287 326,00 грн – забезпечені заставою, 4 159 144 364,06 грн – вимоги четвертої черги, 3 200,00 грн – першої черги. Суд зазначив, що строки дії кредитних договорів, на підставі яких нараховано проценти, закінчилися до порушення справи про банкрутство, а отже, проценти були нараховані поза межами строку кредитування та не підлягають визнанню відповідно до чинного законодавства.

Велика Палата Верховного Суду погодилася з висновками апеляційного суду, уточнивши власний правовий висновок, викладений в п. 123 постанови від 18 січня 2022 року у справі № 910/17048/17, щодо можливості нарахування процентів поза межами строку кредитування, визначивши, що в разі порушення виконання зобов'язання щодо повернення кредиту за період після прострочення виконання нараховуються не проценти за користування кредитом (ст. 1048 ЦК України), а проценти за порушення грошового зобов'язання (ст. 625 ЦК України) у розмірі, визначеному законом або договором.

Для вирішення подібних спорів важливим є тлумачення умов договорів, на яких ґрунтуються вимоги кредиторів, для з'ясування того, чи мали на увазі сторони встановити нарахування процентів як міри відповідальності у певному розмірі за період після закінчення строку кредитування. Для цього можуть братися до уваги формулювання умов про сплату процентів, їх розміщення в структурі договору (в розділах, які регулюють правомірну чи неправомірну поведінку сторін), співвідношення з іншими положеннями про відповідальність позичальника тощо. у разі сумніву слід застосовувати правило *contra*

proferentem (лат. verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem, тобто слова договору тлумачаться проти того, хто їх написав).

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 квітня 2023 року у справі № 910/4518/16 (провадження № 12-16гс22) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110279633>.

1.5. Про незастосовність правила тлумачення contra proferentem до статуту товариства

Статут господарського товариства (корпоративний акт) по своїй суті не є правочином (договором) і при його тлумаченні не підлягає застосуванню правило contra proferentem

Позивач звернувся до суду з позовом про визнання недійсним договору дарування частки в статутному капіталі СТОВ «Україна», укладеного між ОСОБА_1 і ОСОБА_2, посилаючись на те, що договір укладено без обов'язкової згоди всіх учасників товариства, зокрема його самого, чим порушено вимоги закону та статуту товариства.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що при укладенні договору дарування частки в статутному капіталі товариства ОСОБА_1 не отримав згоди інших учасників товариства, що суперечить як статуту товариства, так і Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та порушує право позивача на управління товариством.

Верховний Суд погодився з такими висновками судів, зазначивши, зокрема про те, що помилкове посилання суду першої інстанції на те, що відповідач відповідно до ч. 3 ст. 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не мав права відчужувати свою частку, не спростовує висновків судів про порушення оспорюваним договором корпоративних прав позивача та ч. 2 ст. 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Аргументи касаційної скарги щодо неналежного тлумачення судом першої інстанції пп. 7.10.3 статуту товариства є безпідставними, адже статут товариства не є правочином у розумінні ст. 202 ЦК України, а тому правило тлумачення contra proferentem до нього не застосовується.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 червня 2022 року у справі № 902/882/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105127723>

Розділ II. Застосування правила *contra proferentem* до окремих договорів

1. Договір купівлі-продажу

1.1. Щодо розірвання договору у випадку порушення договірної умови, що сформульована без достатньої ясності

Порушення договірної умови, що сформульована без достатньої ясності, не може бути підставою для розірвання договору, оскільки згідно з правилом *contra proferentem* ризик неясності умови несе сторона, яка її включила до договору

Фонд державного майна України звернувся до суду з позовом до ТОВ «Галтера», ТОВ «Кастодіан Гарант» про розірвання договору купівлі-продажу пакета акцій ВАТ «Авіаційна компанія «Дніпроавіа» за конкурсом, укладеного між Фондом державного майна України та ТОВ «Галтера», і зобов'язання депозитарної установи ТОВ «Кастодіан Гарант» списати з рахунку у цінних паперах ТОВ «Галтера» пакет акцій ПАТ «Авіаційна компанія «Дніпроавіа», посилаючись на неналежне виконання відповідачем умов договору про передачу ВАТ «Авіаційна компанія «Дніпроавіа» штучної злітно-посадкової смуги та земельних ділянок, на яких вони розташовані, у власність держави для створення на їх базі державного підприємства. Крім того, посилався на те, що відповідно до Концепції післяприватизаційного розвитку ВАТ «Авіаційна компанія «Дніпроавіа» ТОВ «Галтера» у встановлений строк не внесло грошові кошти на виконання інвестиційної програми розвитку та оновлення міжнародного аеропорту «Дніпропетровськ», у зв'язку з чим держава не отримала очікуваного ефекту від реалізації пакета акцій, який обліковується у депозитарній установі ТОВ «Кастодіан Гарант».

ТОВ «Галтера» звернулось до суду із зустрічним позовом до Фонду державного майна України, в якому просило визнати недійсним в частині пп. 11.1.2, 11.2.1, 11.2.2 договір купівлі-продажу пакета акцій ВАТ «Авіаційна компанія «Дніпроавіа», укладений між ТОВ «Галтера» і Фондом державного майна України, посилаючись на те, що оспорювані підпункти договору не спрямовані на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ними, а саме в пп. 11.1.2 договору не було визначено орган, уповноважений на отримання майна, а пп. 11.2.1, 11.2.2 договору не визначають, яким чином інвестиція підлягає внесенню відповідачем 1 за первісним позовом.

Суд першої інстанції в задоволенні первісного позову відмовив з підстав відсутності обставин, з якими норми ст. 651 ЦК України пов'язують можливість розірвання оспорюваного договору, зустрічний позов задовольнив, оскільки

оспорювані умови договору не спрямовані на реальне настання правових наслідків.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції в частині відмови в задоволенні первісного позову. Рішення суду в частині задоволення зустрічного позову скасував, ухвалив нове рішення про відмову в його задоволенні, посилаючись на те, що ТОВ «Галтера» не довело наявності правових підстав для визнання умов недійсними згідно з ч. 5 ст. 203 ЦК України.

Верховний Суд погодився з висновками судів про відмову у задоволенні позовів, зазначивши, зокрема про таке.

Підпункт 11.1.2 договору не визначає органу, уповноваженого прийняти майно від імені держави, що унеможлиблювало своєчасне виконання зобов'язання. Протягом дії договору товариство неодноразово зверталось до державних органів, підтверджуючи готовність передати майно, що свідчить про його добросовісну поведінку.

Ці обставини підтверджуються рішенням Господарського суду міста Києва від 30 червня 2017 року у справі № 910/6240/17, яким встановлено, що у 2009–2015 роках КМУ не визначив відповідний орган. Остаточне визначення органу відбулося лише розпорядженням КМУ від 04 листопада 2015 року № 1136-р, після спливу строку виконання зобов'язання.

Неясність умови договору, що була допущена при його укладенні, не може бути підставою для розірвання договору, адже згідно з правилом *contra proferentem* ризик, пов'язаний з неясністю договірної умови, несе особа, яка включила таку умову до договору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 травня 2020 року у справі № 904/299/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89183353>.

1.2. Щодо тлумачення строку укладення основного договору, передбаченого в попередньому договорі

Зобов'язання за попереднім договором не припиняється автоматично після спливу строку для укладення основного договору, якщо такий строк обумовлений настанням певних умов. у такому випадку строк укладення основного договору визначається моментом виконання цих умов, а не календарною датою. Неоднозначні умови договору тлумачаться проти сторони, яка підготувала проект договору (*contra proferentem*)

ТОВ «ВКФ Фарби України» звернулось до суду з позовом до ОСОБА_1 про розірвання попереднього договору. Позивач зазначав, що відповідач порушив

умови попереднього договору, адже не сплатив частину грошових коштів за попереднім договором, які мали бути сплачені ним до моменту укладення основного договору, тому позивач має право в односторонньому порядку розірвати попередній договір. Крім цього, зобов'язання за попереднім договором є припиненими відповідно до закону, оскільки основний договір не було укладено в установлений попереднім договором строк, за відсутності пропозицій сторін про його укладення.

Суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що відповідач не порушив умов попереднього договору, а отже, відсутні підстави для одностороннього його розірвання відповідно до пункту 5.4.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Якщо правила тлумачення договору за ст. 213 ЦК України не дозволяють встановити його зміст, застосовується правило *contra proferentem* – тлумачення проти сторони, яка сформулювала умову.

Аналіз змісту попереднього договору купівлі-продажу свідчить, що правила, встановлені ст. 213 ЦК України, не дозволяють визначити конкретний строк укладення основного договору, оскільки сторони погодили низку взаємопов'язаних строків: щодо внесення відповідачем забезпечувальних платежів та отримання позивачем правовстановлюючих документів, після чого ТОВ «ВКФ Фарби України» зобов'язане протягом 5 робочих днів направити відповідачу повідомлення про укладення основного договору.

Верховний Суд врахував, що саме позивач є професіоналом, який підготував проект договору та запропонував його умови. Відповідач виконав свої зобов'язання належним чином, сплативши 97 % вартості квартири.

Установлені судами обставини та тлумачення змісту договору свідчать, що зобов'язання щодо укладення основного договору виникає лише після отримання позивачем правовстановлюючих документів та їх державної реєстрації й надсилання відповідного повідомлення.

Отже, посилання у касаційній скарзі на можливість ініціативи укладення договору з боку ОСОБА_1 є безпідставними, оскільки сторони погодили чіткий порядок дій. Підстави для ініціювання укладення основного договору відповідно до ч. 3 ст. 635 ЦК України виникнуть лише після виконання зазначених у попередньому договорі умов. Тому суди дійшли правильних висновків про відсутність підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 січня 2025 року у справі № 761/38032/21 (провадження № 61-10752св23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124629952>.

2. Договір поставки

2.1. Про обчислення строку поставки за договором з багатоетапною процедурою

Якщо договором поставки передбачено чіткий алгоритм дій, необхідних для здійснення поставки (надання повідомлення про намір подати рознарядку, надання інформації щодо станцій відправлення, подання рознарядки), строк поставки товару обчислюється з урахуванням усіх етапів, передбачених договором. При цьому сторона, яка включила певні умови в договір, несе ризики, пов'язані з неясністю таких умов

АТ «Українська залізниця» звернулось до суду з позовом ТОВ «ТОРУМ» про стягнення штрафу у зв'язку з неналежним виконанням відповідачем зобов'язань з поставки товару за договором поставки.

Суд першої інстанції, врахувавши особливості здійснення постачання продукції для безперебійного забезпечення функціонування залізничної інфраструктури, позов задовольнив, зазначивши, що кінцевий строк поставки, який припадає на загальний вихідний, у правовідносинах сторін не підлягає перенесенню, оскільки для сторін договору ці дні не є вихідними.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що відповідач не допускав прострочення поставки товару.

Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав).

Сторони договору передбачили чіткий алгоритм поставки товару та строки його виконання, зокрема обов'язок замовника – попередньо повідомити постачальника про намір подати рознарядку, що обґрунтовано визнано апеляційним судом необхідною передумовою для здійснення поставки.

Визначаючи у договорі алгоритм дій, необхідних для здійснення поставки товару, та укладаючи договір поставки вже під час дії воєнного стану, позивач узяв на себе обов'язок надати постачальнику повідомлення про намір надати рознарядку, надати постачальнику час на надання інформації і тільки після цього подати рознарядку. Водночас, позивач не був обмежений у праві погодити у договорі інший порядок поставки товару.

Встановивши, що поставка товару була здійснена в межах передбаченого договором строку, висновки апеляційного суду про відсутність підстав для стягнення штрафу за порушення строків поставки є обґрунтованими.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 жовтня 2023 року у справі № 910/11489/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114223915>.

2.2. Щодо належного доказу форс-мажорних обставин за неоднозначного формулювання цих обставин у договорі

Якщо в договорі неоднозначно сформульовано, який орган уповноважений засвідчувати форс-мажорні обставини, то при тлумаченні такого положення застосовується правило *contra proferentem* – тлумачення проти сторони, яка запропонувала таке формулювання

Підприємство звернулось до суду з позовом до товариства про стягнення збитків, штрафу, пені, посилаючись на неналежне виконання товариством зобов'язань за договором поставки в частині своєчасної поставки товару.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позовних вимог відмовив, посилаючись на те, що товариство надало доказ настання форс-мажорних обставин, що унеможливили виконання договору.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Суди встановили, що пункт 10.5 договору поставки щодо органу, уповноваженого засвідчити настання форс-мажорних обставин, є неясним і був включений у договір саме в редакції підприємства.

Оскільки загальні правила тлумачення договорів (частини 3, 4 ст. 213 ЦК України) не дозволили встановити однозначний зміст цієї умови, суди обґрунтовано застосували правило *contra proferentem* – тлумачення проти сторони, яка сформулювала умову.

Враховуючи, що раніше сторони вже укладали подібні договори, в яких прямо передбачалося, що підтвердженням форс-мажору є сертифікат ТПП України, а також беручи до уваги норми законодавства (ст. 141 Закону України «Про торгово-промислові палати України»), якими визначено повноваження регіональних ТПП, зокрема Дніпропетровської ТПП, суд дійшов висновку, що сертифікат, виданий останньою, є належним підтвердженням настання форс-мажорних обставин.

Таким чином, подані товариством докази, зокрема сертифікат Дніпропетровської ТПП, визнаються допустимими і достатніми для

підтвердження обставин непереборної сили, що звільняють його від відповідальності за невиконання зобов'язань за договором, зокрема, за несплату штрафу, неустойки та збитків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 січня 2022 року у справі № 904/3886/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102797678>.

2.3. Про тлумачення суперечливих умов договору щодо ціни електроенергії

Якщо додаткові угоди до договору містять суперечливі положення щодо ціни (тарифу), такі положення мають тлумачитись з урахуванням значення слів і понять, порівняння різних частин правочину між собою та зі змістом правочину в цілому, намірів сторін при вчиненні правочину, подальшої поведінки сторін при виконанні договору. у разі неможливості визначити справжній зміст умови договору щодо порядку розрахунку застосовується тлумачення *contra proferentem* – тлумачення проти сторони, яка включила відповідне положення до договору

ТОВ «Енера Суми» звернулося до суду з позовом до Комунального некомерційного підприємства Сумської обласної ради «Обласна дитяча клінічна лікарня» про стягнення заборгованості за спожиту електричну енергію, посилаючись на те, що на підставі договору, який діяв до 31 березня 2021 року, позивач у лютому-березні 2021 року поставив відповідачу електричну енергію, однак усупереч умовам договору відповідач отриману електричну енергію не оплатив.

Суд першої інстанції позов задовольнив, посилаючись на обґрунтованість заявлених вимог.

Апеляційний суд змінив рішення місцевого суду, зменшивши суму стягненої заборгованості за спожиту електричну енергію, посилаючись на те, що відповідач не надав доказів скасування договору у встановленому порядку, а позивач не врахував, що додатковою угодою сторони домовились, що замовник розраховується за електричну енергію за ціною, визначеною комерційною пропозицією до основного договору.

Верховний Суд погодився із висновками суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Відповідно до ст. 637 ЦК України тлумачення умов договору здійснюється за правилами, визначеними у ст. 213 ЦК. у разі якщо ці правила не дають можливості визначити справжній зміст відповідної умови договору щодо порядку проведення розрахунку, потрібно застосовувати тлумачення *contra proferentem*.

Пункт 3.2 договору, який додатковою угодою від 29.01.2021 №10 викладений у новій редакції, в первісній редакції не стосувався ціни (тарифу), за якою споживач повинен був оплачувати поставлену йому електричну енергію. Натомість у ньому йшлося про право споживача вільно змінювати постачальника відповідно до процедури, встановленої Правилами роздрібного ринку та договором.

Як додатковою угодою № 9, так і додатковою угодою № 10 вносено зміни до договору щодо ціни (тарифу), за якою відповідач повинен оплачувати електричну енергію у спірний період.

Ураховуючи, що положення п. 1 додаткової угоди № 10, якою вносено зміни до ціни (тарифу) на електричну енергію, є суперечливим, отже, має тлумачитись як такий, що змінює розмір ціни (тарифу) на електричну енергію до встановленого Комерційною пропозицією до договору в первісній редакції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2022 року у справі № 920/566/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106422243>.

3. Договір найму (оренди)

3.1. Про правила зміни умов та тлумачення договору

Якщо умови договору не містять чіткого механізму перегляду ціни та конкретних порушень як підстав для одностороннього розірвання, діє загальне правило про можливість внесення змін лише за взаємною згодою сторін. Сама по собі незгода сторони з пропозицією щодо зміни умов договору не є порушенням та не може бути підставою для його розірвання. При тлумаченні неоднозначних умов договору застосовується правило *contra proferentem*, згідно з яким особа, яка включила умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з її неясністю.

ПАТ «Коростенський завод шляхових машин «Жовтнева кузня» звернулося з позовом до ПП «ПДП Три» про розірвання договору оренди технічної площадки з залізничними коліями та складськими приміщеннями, посилаючись на те, що відповідач порушив умови договору, які полягають у відмові від перегляду розміру орендної плати, здійсненні самовільного будівництва на орендованому об'єкті капітальної споруди та колодязя, що свідчить про використання об'єкта оренди всупереч умовам договору та може призвести до притягнення позивача до відповідальності за порушення у сфері містобудівної діяльності.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог, посилаючись на недоведеність заявлених вимог.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що додатковою угодою сторони погодили право позивача в односторонньому порядку достроково розірвати договір у випадку порушення умов договору щодо перегляду ціни орендної плати та індексації. Відмова відповідача від укладення додаткової угоди до договору щодо збільшення розміру орендної плати свідчить про допущення ним істотного порушення умов договору оренди, оскільки позивач у цьому випадку позбавляється можливості отримати очікуваний прибуток. Крім того, апеляційний суд зазначив, що здійснення відповідачем забудови орендованого майна шляхом розміщення тимчасової будівлі та колодязя є порушенням вимог ч. 3 ст. 773 та ч. 1 ст. 778 ЦК України та підставою для розірвання договору.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову суду апеляційної інстанції скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі з огляду на таке.

Відсутність у договорі оренди чітко визначеного механізму перегляду розміру орендної плати (хто має ініціювати перегляд ціни, який порядок дій сторін, які права та обов'язки у них при цьому виникають) не дозволяє однозначно визначити, які саме дії чи бездіяльність орендаря можуть вважатися порушенням умов договору щодо перегляду ціни.

При тлумаченні неясних умов договору застосовується правило *contra proferentem*, згідно з яким особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови.

За таких обставин незгода орендаря з пропозицією орендодавця щодо збільшення розміру орендної плати не є порушенням умов договору оренди та не може бути підставою для його одностороннього розірвання за ініціативою орендодавця відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 квітня 2019 року у справі № 927/430/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81336723>.

3.2. Щодо тлумачення умов договору оренди на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору

Contra proferentem застосовується у тому випадку, коли очевидно, що лише одна сторона брала участь у процесі вибору відповідних формулювань чи формулюванні тих або інших умов в договорі, чи навіть складала проект

усього договору або навіть тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою. у разі неясності умов договору тлумачення таких умов слід здійснювати на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови.

ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ТОВ «Виробниче підприємство «Імпульс Плюс» про витребування земельної ділянки з чужого незаконного користування та скасування реєстрації договорів оренди, мотивуючи тим, що між сторонами укладено договори оренди земельних ділянок строком на 5 років. за усною домовленістю сторін, оформленням зазначених договорів оренди та їх державною реєстрацією займався відповідач, який екземплярів цих договорів так їй і не надав. Після закінчення строку дії цих договорів вона звернулася до відповідача з проханням звільнити належні їй земельні ділянки, однак дізналася, що зазначені договори укладені строком на 20 років, тому відсутні підстави для дострокового їх розірвання.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції зазначив, що позивач довела факт непідписання нею договорів оренди строком дії 20 років. Оскільки ані позивач, ані відповідач не надали до суду доказів щодо дійсного узгодженого сторонами строку дії договорів оренди, суд застосував положення ч. 2 ст. 530 ЦК України та встановив моментом пред'явлення вимоги позивача про повернення земельних ділянок дату звернення до суду з цим позовом.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, мотивував своє рішення тим, що сторони не надали доказів щодо дійсного строку дії договорів оренди, узгодженого ними під час їх укладення. Вважав, що позивач не довела припинення договорів оренди через закінчення строку їх дії, а вимог про визнання спірних договорів недійсними у зв'язку з обманом, підробленням чи про їх розірвання не заявляла.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, рішення суду першої інстанції змінив зазначивши про те, що сторони у справі не ставили питання про те, що умова про строк оренди була відсутня у текстах договорів чи не узгоджувалася сторонами, натомість вони оспорювали зміст цієї умови. Позивач стверджувала, що погоджений нею строк оренди становить 5 років, відповідач посилався на те, що строк дії оренди становить 20 років.

Contra proferentem має на меті поставити сторону, яка припустила двозначність, в не вигідне становище, оскільки саме вона допустила таку двозначність. Contra proferentem спрямований на охорону обґрунтованих очікувань сторони, яка не мала вибору при укладенні договору (у тому числі при виборі мови і формулювань). Contra proferentem застосовується у тому випадку, коли очевидно, що лише одна сторона брала участь у процесі вибору відповідних формулювань чи формулюванні тих або інших умов в договорі,

чи навіть складала проект усього договору, або навіть тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою. у разі неясності умов договору тлумачення умов договору повинно здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови. Поки не доведено інше, презюмується, що такою стороною була особа, яка є професіоналом у відповідній сфері, що вимагає спеціальних знань.

Враховуючи, що відповідач є стороною, яка займалася підготовкою як проектів договорів оренди, так і спірних умов щодо строку їх дії, Верховний Суд дійшов висновку, що тлумачення договорів оренди землі повинно здійснюватися на користь позивачки, тобто строк дії спірних договорів становить п'ять років.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 травня 2023 року у справі №125/1609/21 (провадження № 61-11250св22) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460198>.

4. Договір підряду

4.1. Щодо застосування штрафу за порушення строків виконання робіт за договором підряду

Якщо договором підряду передбачено можливість застосування штрафу за порушення строків виконання робіт лише при наявності відмови замовника від приймання робіт, то у разі відсутності такої відмови замовник не має права вимагати сплати штрафу, навіть якщо має місце прострочення виконання робіт підрядником

ПрАТ «Миронівський хлібопродукт» звернулося до суду з позовом до ТОВ «Будівництво Технології Системи» про стягнення штрафу у зв'язку неналежним виконанням відповідачем умов договору підряду в капітальному будівництві у частині своєчасного виконання робіт.

Суд першої інстанції позов задовольнив, посилаючись на доведеність прострочення виконання відповідачем робіт за договором.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що за умовами договору штраф підлягає застосуванню лише за наявності відмови замовника (позивача) від прийняття виконаних робіт, однак такої відмови не було.

Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду, зазначивши про таке.

При неясності умов договору слід застосовувати правило *contra proferentem*, тобто тлумачити їх проти сторони, яка ці умови сформулювала.

Сторони у договорі погодили, що у разі прострочення виконання робіт відповідач сплачує пеню (0,1 %), а штраф (5 %) – лише у випадку відмови позивача від прийняття робіт.

Позивач не відмовився від прийняття робіт, тому немає підстав для стягнення штрафу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 грудня 2019 року у справі № 910/878/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86305476>.

4.2. Щодо тлумачення неясних умов договору стосовно умов грошових зобов'язань

За відсутності чіткого визначення правової природи грошового зобов'язання в договорі та суперечливого його тлумачення сторонами умова про сплату коштів на підтвердження намірів не може вважатися ані елементом розрахунків, ані засобом забезпечення виконання зобов'язання. у разі неясності такої договірної умови її тлумачення слід здійснювати проти сторони, яка її запропонувала (правило *contra proferentem*)

ТОВ «999» звернулось до суду з позовом до ТОВ «ЮСТІС-ГРУП» про стягнення грошових коштів, посилаючись на невиконання відповідачем умов договору про часткову участь у будівництві та передачу функцій замовника з урахуванням змін, внесених додатковою угодою, а саме неперерахування обумовленої договором суми у визначений строк.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що сторони не визначили в укладеному договорі правову природу спірної суми, а з їх пояснень випливає різне тлумачення цієї умови договору, при цьому законодавство не передбачає умов сплати відповідних коштів, тому підлягає застосуванню правило *contra proferentem* за яким особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови.

Верховний Суд погодився із висновками судів, зазначивши, що зі змісту укладених між сторонами справи договору та додаткової угоди випливає, що сплата визначеної в п. 5.2 додаткової угоди суми грошових коштів є обов'язком відповідача, що не кореспондується з будь-яким обов'язком позивача. Тобто сплата цих коштів не є елементом розрахунків. Дотримання відповідачем спірної умови мало би підтвердити його намір виконати договір. Водночас наслідків несплати таких коштів договором не передбачено, відтак, можливість їх стягнення в примусовому порядку слід розглядати

з урахуванням загальних положень про зобов'язання та дійсної правової природи відповідної суми.

Встановлення умови, за якою підтвердження наміру належного виконання інвестиційного договору відбувається більше ніж через півтора роки після початку фактичного виконання договору обома сторонами, суперечить передбаченому ст. 627 ЦК України принципу розумності.

Враховуючи невизначеність правової природи спірних коштів, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що для вирішення спору у цій справі необхідно керуватись правилом *contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав. Позивач не заперечує, а навпаки у касаційній скарзі наполягає на тому, що вказані зміни до договору внесено за його ініціативою. За таких обставин, враховуючи суперечливість доводів обох сторін щодо дійсних намірів та мети укладення договору, тлумачити спірну умову договору необхідно проти позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 липня 2019 року у справі № 910/14179/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83413071>.

5. Договір про надання послуг

5.1. Щодо оплати послуг за договором та правила *contra proferentem*

У випадку коли договір про надання послуг з пошуку нерухомого майна передбачає оплату у відсотках від вартості об'єкта за погодженням з власником, виконавець зобов'язаний довести факт такого погодження. За відсутності доказів погодження ціни з власником застосовується принцип *contra proferentem* (тлумачення умов договору проти сторони, яка їх склала), при цьому зберігається право виконавця на мінімальну винагороду, встановлену договором

ФОП ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення грошових коштів за договором про надання послуг з пошуку нерухомого майна для придбання, посилаючись на те, що між сторонами було укладено договір про надання послуг з пошуку нерухомого майна для придбання. Позивач виконав взяті на себе зобов'язання за вказаним договором належним чином та у повному обсязі, надані послуги відповідач прийняв, про що складено відповідний акт, тому у відповідача відповідно до п. 3.1 договору виник обов'язок з оплати послуг ФОП у сумі, що складає 4 % від вартості об'єкта нерухомості.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог за недоведеністю позивачем виконання взятих на себе зобов'язань.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково, посилаючись на те, що позивач довів виконання умов укладеного між сторонами договору, зокрема актом приймання виконаних послуг, який підписаний без зауважень, тому з відповідача на користь позивача на підставі п. 3.1 договору підлягає стягненню лише частина грошових коштів. Суд апеляційної інстанції звернув увагу на недоведеність позивачем того, що суму вартості об'єкта нерухомості, зазначену в акті приймання виконаних послуг, було погоджено з власником придбаного об'єкта нерухомості.

Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду, звернувши увагу на таке.

На виконання зобов'язання за умовами укладеного між сторонами договору про надання послуг із пошуку нерухомого майна для придбання складено акт приймання виконаних послуг, згідно з яким замовник підтвердив, зокрема, що надані йому виконавцем послуги повністю відповідають умовам договору. Однак в нотаріально посвідчених правочинах щодо відчуження майна та в акті приймання виконаних послуг, який підписаний позивачем та відповідачем, зазначені абсолютно різні дані щодо ціни, за яку майно було відчужено. Водночас даних про те, що вказану в акті приймання виконаних послуг суму було погоджено з власником зазначеної нерухомості – продавцем, матеріали справи не містять.

Суд застосував правило *contra proferentem*, відповідно до якого неясність умов договору тлумачиться проти сторони, яка їх сформулювала – у цьому випадку замовника. Оскільки формулювання пункту 3.1 договору дозволяло неоднозначне трактування вартості майна та порядку її погодження з власником, ризик такої неясності несе саме замовник.

Попри це, через відсутність підтвердження узгодженої з власником вартості об'єкта у розмірі 850 000,00 дол. США, апеляційний суд обґрунтовано визнав, що стягненню підлягає лише 48 000,00 грн – як мінімальний розмір винагороди, передбачений договором.

Верховний Суд, застосовуючи принцип *contra proferentem*, відхилив доводи касаційної скарги щодо неправильного тлумачення апеляційним судом п. 3.1 договору та відсутності обов'язку узгоджувати з власником майна суми вартості об'єкта нерухомості, за яку його буде продано, та зазначив, що саме позивач включив зазначену умову в договір, тому він повинен нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2022 року у справі № 127/13458/20 (провадження № 61-17867св21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106881889>.

6. Договір перевезення

6.1. Щодо належності сертифіката регіональної ТПП як доказу форс-мажорних обставин за неоднозначності умови договору

При неоднозначності умови договору щодо органу, уповноваженого видавати свідоцтво про настання форс-мажорних обставин, така неясність тлумачиться проти сторони, яка включила відповідне положення до договору (правило *contra proferentem*)

АТ «Українська залізниця» звернулось до суду з позовом до ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» про стягнення неустойки та додаткового штрафу за порушення зобов'язань за договором в частині своєчасної поставки товару.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, в задоволенні позовних вимог відмовив, посилаючись на те, що прострочення термінів строків виконання договору в частині поставки товару відбулося за відсутності вини відповідача та за наявності форс-мажорних обставин. Відповідач вжив усіх необхідних заходів для запобігання такому порушенню, зокрема повідомив позивача про існування обставин непереборної сили, які призвели до порушення строків поставки товару (п. 8.3 договору), у зв'язку з чим немає підстав для стягнення з відповідача штрафних санкцій.

Верховний Суд погодився з висновками судів першої й апеляційної інстанцій, зазначивши про те, що належним підтвердженням існування форс-мажорних обставин є відповідний сертифікат Дніпропетровської ТПП, тобто сертифікат регіональної ТПП.

При неоднозначності договірної формулювання щодо органу, уповноваженого видавати свідоцтво про настання форс-мажорних обставин, яка виникла з вини однієї зі сторін (автора формулювання), суд застосовує правило *contra proferentem*, за яким сторона, що запропонувала неясне формулювання, несе ризик, пов'язаний з його неоднозначністю. Отже, сертифікат регіональної торгово-промислової палати може бути визнано належним підтвердженням існування форс-мажорних обставин, попри посилання на статті 14, 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати України».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2025 року у справі № 917/1329/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124459385>.

7. Договір страхування

7.1. Про критерії визначення повної конструктивної загибелі транспортного засобу та застосування правила *contra proferentem*

Транспортний засіб не вважається таким, що зазнав повної конструктивної загибелі, якщо фактична вартість його відновлювального ремонту становить менше 75 % ринкової вартості на дату настання страхового випадку. При різному трактуванні сторонами умов договору страхування щодо визначення розміру витрат на відновлювальний ремонт автомобіля суд може застосувати концепцію *contra proferentem*, покладаючи ризик неясності умови на особу, яка її включила в договір.

Позивач звернувся до суду з позовом до страхової компанії про стягнення страхового відшкодування, посилаючись на те, що між сторонами було укладено договір страхування транспортного засобу. Внаслідок ДТП застрахований транспортний засіб отримав механічні пошкодження, однак відповідач відмовив у виплаті страхового відшкодування. Рівень пошкоджень, які отримав застрахований транспортний засіб внаслідок ДТП, не може вважатися повною конструктивною загибеллю, оскільки автомобіль підлягає відновленню, а витрати, що необхідні для його відновлення, становлять менше 75 % від його ринкової вартості, тому розрахунок страхового відшкодування повинен здійснюватися відповідно до п. 8.3 договору страхування.

Суд першої інстанції позов задовольнив, зазначивши про доведеність заявлених вимог.

Апеляційний суд погодився з рішенням суду першої інстанції про наявність підстав для стягнення страхового відшкодування, однак зменшив його розмір, мотивуючи це тим, що автомобіль зазнав повної конструктивної загибелі, оскільки згідно з висновком відповідної експертизи витрати на ремонт становлять 94,7 % від ринкової вартості авто. Отже, суд першої інстанції помилково застосував пункт 8.3 договору для розрахунку розміру суми страхового відшкодування.

Верховний Суд не погодився з висновком апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі з огляду на таке.

За договором добровільного страхування наземного транспортного визначення статусу «повна конструктивна загибель» транспортного засобу має відбуватись на основі чітко встановлених договором критеріїв. Якщо договором передбачено, що повною конструктивною загибеллю вважається такий рівень пошкоджень, коли витрати на відновлювальний ремонт становлять понад 75 % ринкової вартості транспортного засобу на дату настання страхового випадку, то для кваліфікації пошкоджень необхідно порівнювати саме фактичні витрати на ремонт із ринковою вартістю автомобіля.

Сторони спору по різному трактують пункт 1.21 договору страхування щодо визначення розміру витрат на відновлювальний ремонт автомобіля, від чого прямо залежить правовий результат вирішення спору.

У такому випадку застосовується правило *contra proferentem*, згідно з яким умови договору повинні тлумачитися проти сторони, яка їх склала, оскільки саме вона несе ризик, пов'язаний із неясністю таких умов.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 червня 2020 року у справі № 755/5989/16 (провадження № 61-35491св18) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89977540>.

8. Договір позики

8.1. Щодо визначення розміру пені за договором позики з двозначним формулюванням відповідної умови

При тлумаченні умов договору, що мають двозначне формулювання, щодо порядку нарахування пені суд повинен керуватися правилом *contra proferentem*, – тобто тлумачити умови договору проти того, хто їх написав. Якщо позикодавець включив до договору умову про пеню, що допускає подвійне тлумачення, таку умову слід тлумачити на користь позичальника.

ДП «Адміністративно-господарське підприємство» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_1 про стягнення боргу за договором позики, посилаючись на те, що відповідач обіймав посаду директора ДП «Адміністративно-господарське підприємство» та у період з 01 квітня 2014 року до 30 листопада 2015 року, уклав із підприємством декілька договорів позики. Повернення грошових коштів відповідач здійснював шляхом відрахування коштів із заробітної плати, однак після звільнення відповідача повернення коштів припинено.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, позов задовольнив, мотивуючи своє рішення доведеністю заявлених вимог.

Верховний Суд погодився з висновками судів про наявність правових підстав для задоволення позовних вимог, однак змінив судові рішення в частині стягнення пені, зменшивши її розмір, з огляду на таке.

При тлумаченні умов договору, які мають двозначний зміст, суд повинен керуватися правилом *contra proferentem* – слова договору слід тлумачити проти того, хто їх написав. Якщо сторона включила в договір умову, що має неясне значення, вона несе ризик, пов'язаний з таким формулюванням. у випадку коли умова договору може тлумачитися по-різному, перевага надається тлумаченню на користь контрагента сторони, яка підготувала договір.

Підприємство, укладаючи з відповідачем договори позики, на власний ризик включило до них умову щодо порядку обчислення пені, що має двозначне тлумачення, тому таку умову потрібно тлумачити на користь відповідача, який наполягає, що згідно з п. 6.4 договорів позики загальний розмір пені за кожним із договорів не може перевищувати 1 % від суми позики.

Суди попередніх інстанцій не врахували обмеження щодо розміру пені, встановлену у п. 6.4 договорів, що призвело до ухвалення помилкових рішень про стягнення з відповідача на користь позивача пені, обчисленої із розрахунку 1 % від суми непогашеної заборгованості за кожен день прострочення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 лютого 2019 року у справі № 175/213/16-ц (провадження № 61-14202св18) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83749204>.

9. Кредитний договір

9.1. Щодо тлумачення умов договору банківського рахунку та захисту прав споживачів банківських послуг

При неясності умов договору банківського рахунку щодо порядку проведення розрахунків, тарифів та курсу обміну валют застосовується правило тлумачення *contra proferentem* – тобто тлумачення проти сторони, яка склала договір. Споживач як слабша сторона договору підлягає особливому правовому захисту, що звужує дію принципу рівності учасників цивільно-правових відносин та свободи договору

ПАТ Банк «Контракт» в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення ліквідації ПАТ Банк «Контракт» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором, посилаючись на те, що при здійсненні відповідачем операцій

зі зняття готівки за межами України з використанням банківської платіжної картки за рахунком було допущено перевитрату ліміту, що призвело до несанкціонованого овердрафту. Через різницю у курсі валют під час проведення розрахункових операцій за платіжними картками та списання цих операцій з карткових рахунків у валюті ведення цих рахунків виникла заборгованість із несанкціонованої перевитрати доступного залишку.

Суд першої інстанції в задоволенні позову відмовив, посилаючись на відсутність підстав для застосування зміненого курсу валют при здійсненні операцій на картковому рахунку відповідача, отже, відповідач дотримався всіх умов щодо зняття готівкових коштів з рахунку за допомогою банківської платіжної картки.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, зазначивши про те, що внаслідок здійснення відповідачем операцій з конвертації валюти відбулась перевитрата належних відповідачу грошових коштів, оскільки він скористався грошовими коштами, які належать банку, понад залишок власних коштів, які перебували на рахунку, чим допустив несанкціонований овердрафт. Нарахування банком суми заборгованості відповідають умовам укладеного між сторонами договору, а також Правилам відкриття та обслуговування рахунку / рахунків фізичної особи з використанням банківської платіжної картки / карток.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі з огляду на таке.

Аналіз змісту договору про відкриття та обслуговування кредитного рахунку фізичної особи з використанням банківської платіжної картки свідчить, що правила, встановлені ст. 213 ЦК України, не дозволяють визначити курс, за яким мали здійснюватися операції з обміну валют у міжнародній платіжній системі MasterCard.

Оскільки ці правила не дають можливості визначити справжній зміст відповідної умови договору щодо порядку проведення розрахунку, тарифів, курсу обміну валют у міжнародній платіжній системі MasterCard, тому потрібно застосовувати правило тлумачення *contra proferentem*.

Споживач банківських послуг із звичайним рівнем освіти та правової обізнаності не може ефективно реалізувати своє право на отримання інформації про умови кредитування за договором банківського рахунку, якщо такий договір містить лише посилання на Правила і Тарифи, які споживач не підписував та які є складними для розуміння без відповідної фахової підготовки.

Тому відсутні підстави вважати, що при укладенні договору з відповідачем ПАТ Банк «Контракт» дотримався вимог, передбачених ч. 2 ст. 11 Закону України № 1023-XII «Про захист прав споживачів» про повідомлення споживача про

умови кредитування та узгодження зі споживачем саме тих умов, які вважав узгодженими банк.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 вересня 2019 року у справі № 242/4812/16-ц (провадження № 61-1186св19) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84405982>.

9.2. Щодо тлумачення умов кредитного договору за неясності формулювань

За наявності двох різних тлумачень умови договору та неможливості з'ясувати справжній зміст умови за допомогою загальних підходів застосовується правило тлумачення *contra proferentem* (тлумачення проти того, хто написав), відповідно до якого такі умови тлумачаться на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору. Це правило базується на презумпції професійності установи, що надає кредит. При виникненні спору щодо розміру кредиту внаслідок неоднозначності положень угоди перевага надається тлумаченню на користь позичальника

ПАТ КБ «ПриватБанк» звернулося з позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 про стягнення у солідарному порядку заборгованості за кредитним договором, в якому зазначило, що ОСОБА_1 отримала кредит у гривнях, який за її заявою переведено з валюти гривня у валюту долар США. Посилаючись на неналежне виконання боржником та поручителями своїх зобов'язань, банк просив позов задовольнити.

Суд першої інстанції в задоволенні позову відмовив за недоведеністю заявлених вимог.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково, зазначивши про те, що факт укладення кредитного договору позичальник не заперечувала та не оспарювала, за умовами цього договору позичальник отримала кредитні кошти в сумі 225 000,00 грн, які за її заявою було конвертовано в долари США, що становило 48 812,63 дол. США, та викладено кредитний договір у новій редакції. Позивач не довів збільшення тіла кредиту в жовтні 2012 року, оскільки додаткова угода до кредитного договору та додаток до неї – графік погашення кредиту, не містять підпису позичальника, тому не є належними доказами на підтвердження вказаних обставин.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду щодо відсутності правових підстав для стягнення заборгованості за тілом кредиту в сумі 25 214,84 дол. США, однак не погодився з мотивами відмови з огляду на таке.

Суд апеляційної інстанції встановив, що позичальник отримала кредит у сумі 225 000,00 грн, які за її заявою було конвертовано в долари США, що становило 48 812,63 дол. США, однак помилково вважав, що додаткова угода та додаток до неї не містять підпису позичальника, тому не є належними доказами, адже вони містять навпроти прізвища «ОСОБА_1» підпис, який відповідач не оспарювала. Тому висновок суду апеляційної інстанції про неналежність доказів не відповідає обставинам справи.

Суд апеляційної інстанції не врахував, що правило *contra proferentem* має на меті поставити сторону, яка припустила двозначність, в не вигідне становище. у разі неясності умов договору тлумачення умов договору повинно здійснюватися на користь контрагента сторони, яка підготувала проект договору або запропонувала формулювання відповідної умови. Поки не доведене інше, презюмується, що такою стороною була особа, яка є професіоналом у відповідній сфері, що вимагає спеціальних знань.

З урахуванням правила тлумачення *contra proferentem* позичальник отримала кредитні кошти в сумі 225 000,00 грн, які було за її заявою конвертовано в долари США, що становило 48 812,63 дол. США, тому доводи банку про те, що розмір тіла кредиту складає 70 883,00 дол. США безпідставні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 жовтня 2022 року у справі № 352/1950/15-ц (провадження № 61-2973св22) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106660077>.

9.3. Про визначення моменту припинення дії кредитного договору за наявності декількох умов про дострокове повернення кредиту

Під час вирішення спору щодо стягнення заборгованості за кредитним договором суд має здійснити належне тлумачення умов договору відповідно до ст. 213 ЦК України для визначення моменту зміни строку виконання основного зобов'язання. у разі неможливості з'ясувати справжній зміст умови договору за допомогою загальних підходів, застосовується тлумачення *contra proferentem* – тлумачення умов проти сторони, яка їх склала

Банк звернувся до суду з позовом до боржника про стягнення заборгованості, який мотивовано тим, що у зв'язку із неналежним виконанням відповідачем своїх зобов'язань йому було направлено вимогу про усунення порушень зобов'язань, проте у встановлений термін заборгованість за кредитом не погашено.

Суд першої інстанції в задоволенні позову відмовив, оскільки позивач не надав повний обсяг матеріалів для проведення відповідної експертизи,

що позбавляє суд можливості встановити дійсну суму заборгованості за договором кредиту.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов частково задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що станом на 12 березня 2014 року у відповідача утворилася заборгованість за кредитним договором, яку до 12 червня 2014 року не було погашено, тому в силу вимог п. 4.5 кредитного договору строк користування кредитом вважається таким, що сплив, та, відповідно, позичальник зобов'язаний протягом одного робочого дня погасити кредит в повному обсязі. Отже, на користь банку підлягають стягненню відсотки за користування кредитом, нараховані до моменту закінчення кредитного договору, тобто до 11 червня 2014 року. Пеня, яку заявлено банком до стягнення, розраховано починаючи з 02 листопада 2014 року, в той час як чинність кредитного договору припинена 11 червня 2014 року, тому відсутні підстави для стягнення пені, нарахованої поза межами дії договору.

Верховний Суд не погодився з такими висновками апеляційного суду, постанову в частині задоволених позовних вимог банку про стягнення заборгованості скасував, вказав на передчасність висновків суду щодо спливу строку виконання основного зобов'язання 12 червня 2014 року, справу направив у цій частині на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Під час вирішенні спору щодо стягнення заборгованості за кредитним договором суд має здійснити тлумачення умов договору відповідно до ст. 213 ЦК України, в тому числі щодо положень про зміну строку виконання зобов'язання. Якщо договір містить декілька умов щодо зміни строку виконання зобов'язання, суд повинен встановити, яка з цих умов підлягає застосуванню з урахуванням фактичних обставин справи. у разі неможливості з'ясувати справжній зміст умови договору за допомогою загальних підходів до тлумачення, слід застосовувати тлумачення *contra proferentem* – тобто тлумачити умови договору проти сторони, яка їх запропонувала. Лише після такого тлумачення можна встановити момент припинення дії кредитного договору та початок перебігу позовної давності.

Однак апеляційний суд не перевірів доводи відповідача, викладені у відзиві на апеляційну скаргу банку, щодо початку перебігу позовної давності за умовами пунктів 4.4 та 4.5 кредитного договору з 20 травня 2011 року та її спливу 20 травня 2014 року.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 жовтня 2023 року у справі № 755/21709/15-ц (провадження № 61-18474св21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114158524>.

10. Договір поруки

10.1. Про перехід прав кредитора до поручителя після виконання забезпеченого порукою зобов'язання

До поручителя, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, в повному обсязі переходять усі права кредитора у цьому зобов'язанні, включаючи право на отримання документів, що підтверджують обов'язок боржника. Часткове виконання поручителем зобов'язань за кредитним договором не породжує перехід до нього прав кредитора. Під час тлумачення умов договору поруки щодо обсягу забезпечених зобов'язань застосовується правило *contra proferentem* - неясності тлумачиться проти сторони, яка склала договір

ТОВ «Лайк-Сіті» звернулося до суду з позовом до банку про зобов'язання надати належним чином завірені копії кредитних договорів та інші документи, які засвідчують обов'язок боржника щодо повернення кредиту та документи, якими забезпечувались вказані договори, посилаючись на те, що товариство як поручитель виконало кредитні зобов'язання за боржника, однак відповідач порушуючи умов договору поруки, не виконує взяті на себе зобов'язання в частині передачі поручителю належним чином завірених копій документів, що підтверджують обов'язки боржника за кредитними договорами, та документів, якими забезпечувались вказані договори.

Суд першої інстанції в задоволенні позовних вимог відмовив, зазначивши про те, що посилання товариства на виконання зобов'язань за договором поруки та погашення заборгованості за боржника є необґрунтованим. Позивач не довів порушення або невизнання його прав відповідачем.

Апеляційний суд частково не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення суду в частині відмови у наданні відповідних документів скасував, ухвалив нове рішення, яким зобов'язав банк передати позивачу належним чином завірені копії кредитних договорів, мотивуючи своє рішення тим, що заборгованість товариства за кредитними договорами було погашено в обсязі прийнятих на себе зобов'язань поручителя повністю, тому до позивача перейшли права відповідача у зобов'язанні з повернення кредитних коштів за цими кредитними договорами і відповідач зобов'язаний передати позивачу належним чином завірені копії кредитних договорів.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, зазначивши про таке.

Тлумаченню підлягає зміст правочину або його частини за правилами, встановленими ст. 213 ЦК України.

Одним з принципів тлумачення правочинів є *contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав. Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови.

Сторони договору поруки визначили предмет цього договору: «надання поруки поручителем перед кредитором....за виконання своїх зобов'язань за кредитним договором ..., а саме: з повернення кредиту та сплати відсотків за користування кредитом на умовах та в терміни відповідно до кредитного договору».

Ураховуючи наведене, апеляційний суд обґрунтовано, із застосуванням принципу *contra proferentem* тлумачення умов договору поклав ризик настання негативних наслідків на сторону договору, яка передбачила та погодилася на таку умову договору, та не конкретизувала включення до предмета поруки інших зобов'язань, які можуть виникати за наслідком укладення кредитного договору (щодо сплати неустойки, коштів за обслуговування кредиту та іншого), але при цьому конкретизувала зобов'язання з повернення кредиту та сплати відсотків за користування ним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 серпня 2019 року у справі № 910/3570/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83691819>.

11. Договір транспортування природного газу

11.1. Щодо тлумачення неузгоджених умов договору транспортування природного газу та стягнення заборгованості за послуги балансування

Відсутність у договорі транспортування природного газу істотних умов щодо послуг балансування (неукладення додатків) позбавляє оператора газотранспортної системи права посилаючись на Типовий договір для стягнення заборгованості за такі послуги. Під час тлумачення неузгоджених або неясних умов договору застосовується правило *contra proferentem* – тлумачення проти сторони, яка включила умову в договір або мала переважний вплив на його укладення, що поширюється як на індивідуально узгоджені умови, так і на стандартні умови, розроблені третьою особою, зокрема монополістом

АТ «Укртрансгаз» звернулося до суду з позовом до АТ «Оператор газорозподільної системи «Чернігівгаз» про стягнення грошових коштів, посилаючись на те, що між сторонами було укладено договір транспортування природного газу. Однак обов'язкові додатки до нього підписано не було. Було зафіксовано щомісячне перевищення обсягів природного газу, отриманого

відповідачем з газотранспортної системи, над обсягами газу, переданого АТ «Оператор газорозподільної системи «Чернігівгаз» як оператором газорозподільної системи споживачам (місячний негативний небаланс), у результаті чого було складено односторонні акти і виставлено рахунки за послуги балансування, які відповідач не оплатив.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, посилаючись на недоведеність позовних вимог, оскільки позивач не надав належних доказів на підтвердження порушення його прав та охоронюваних законом інтересів щодо отримання плати за місячні негативні небаланси в заявленому розмірі у вказаний період за відсутності договірних умов, які регулюють порядок оплати послуг місячного небалансу природного газу. Крім того, у відповідача не виник обов'язок оплачувати такі послуги, а у позивача відсутнє право на стягнення вартості послуг балансування, оскільки факт надання послуг обґрунтовується умовами договору, надання послуг балансоутримувача договором не передбачено.

Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про необґрунтованість позовних вимог з огляду на таке.

АТ «Укртрансгаз» є монополістом, тому мало переважний вплив на процес укладання договору та на зміст його положень. Непідписання додатків 1, 2 до договору призвело до неузгодженості істотних договірних умов щодо надання послуг балансування, і таку неузгодженість під час вирішення спору про стягнення заборгованості за надання відповідних послуг за правилами *contra proferentem* слід тлумачитися проти АТ «Укртрансгаз».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 липня 2021 року у справі № 927/1041/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99146706>.

Огляд судової практики Верховного Суду про застосовування правила тлумачення договору *contra proferentem* (слова договору тлумачаться проти того, хто їх написав).
Рішення, внесені до ЄДРСР, з 2018 року до 31 січня 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, канд. юрид. наук, доц. В. І. Крат.
Київ, 2025. – 36 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua